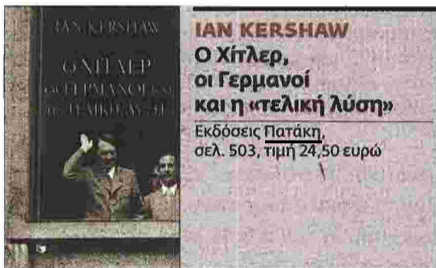

ΙΣΤΟΡΙΑ

Ο Ιαν Κέρσου, γνωστός από τη δίτομη βιογραφία του Χίτλερ, ύστερα από 40 χρόνων μελέτες, αναστοχάζεται δεδομένες απόψεις, κάνει αυτοκριτική και προχωρεί σε νέες θεωρήσεις για τον γερμανικό ολοκληρωτισμό

Δεν έκλεισαν οι λογαριασμοί μας με τον ναζισμό

ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ Ν. ΜΠΑΣΚΟΖΟΥ

Τι στάση κρατούσαν άραγε οι απλοί Γερμανοί στη διάρκεια της εξέλιξης των ωμοσπίτων της χιτλερικής εξουσίας; Συναινούσαν ή ήταν απλώς αδιάφοροι, παρασυρμένοι στην καθημερινότητα τους; Η «τελική λύση» – το τελικό ξεκαθάρισμα των εβραίων – ήταν μια απόφαση που είχε εξαρχθεί στον νου του ο Χίτλερ ή επεβλήθη από τα κάτω, από έναν γραφειοκρατικό μηχανισμό; Ήταν ο ναζισμός κάτι ανάλογο με τον σταλινισμό και τις εκκαθαρίσεις του Πολ Ποτ ή υπήρχε μια ιστορική μοναδικότητα σε αυτόν;

Ο βρετανός ιστορικός Ιαν Κέρσου, μετά από χρόνια ερευνών, ειδικότερα στο κρατίδιο της Βαυαρίας, κατέληξε στη θεωρία της «χαρισματικής κυριαρχίας» του Χίτλερ

Η εποχή της βίας

Ο Ιαν Κέρσου υπενθυμίζει ότι μετά το 1968 όλοι, μελετητές, πολιτικοί και απλοί πολίτες, προσδοκούσαν μια εποχή που δεν θα είχε πια πολέμους, πόσω μάλλον γενοκτονίες. Όλοι προσδοκούσαν έναν κόσμο στον οποίο κινητήριες δυνάμεις θα ήταν η τεχνολογική πρόοδος και η παγκόσμια πολιτική συνεννόηση. Ωστόσο μετά το 1990 ξέσπασε ένα νέο κύμα βίας στη Ρουάντα, στη Βοσνία, στο Κοσσυφοπέδιο, στο Κασμίρ, στην Παλαιστίνη, στο Ιράκ, στο Αφγανιστάν. Η Ευρώπη άνοιξε τον 20ό αιώνα με έναν παγκόσμιο πόλεμο και τον έκλεισε με τις μαζικές δολοφονίες στη Βοσνία και στο Κοσσυφοπέδιο, ενώ σε όλον τον κόσμο οι γενοκτονίες τύπου Πολ Ποτ ή Ρουάντας χαρακτηρίσαν το τέλος της αυταπάτης της ειρηνικής συμβίωσης

των λαών και έδωσαν στον 20ό αιώνα τον χαρακτηρισμό «εποχή της βίας». Ο Κέρσου παρατηρεί ότι από την 11η Σεπτεμβρίου 2001 και μετά, με τον πόλεμο που εξαπέλυσαν οι ΗΠΑ ενάντια στην τρομοκρατία, μπήκαμε σε μια νέα περίοδο όπου οι πόλεμοι μοιάζουν να μην έχουν τέλος, ενώ «η συνεχής και αναπόφευκτη αποσάρθρωση των ατομικών ελευθεριών οδηγεί τους πανικόβλητους πολίτες να τις ανταλλάσσουν με μια φαινομενική περιφρούρηση της ασφάλειάς τους». Τέλος, στηλιτεύει την αδιαφορία των λαών σε βάρος της δημοκρατίας και της ελευθερίας γράφοντας: «Ας μείνουμε παραδομένοι στους ρεμβασμούς μας, ένα τεράστιο σμήνος από ιπτάμενους γαιδάρους περνάει πάνω από το κεφάλι μας».

Συναινούσαν οι γερμανοί πολίτες στις βαρβαρότητες των ναζιστών πριν από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο; Ένα από τα ζητήματα με τα οποία καταπιάνεται ο Ιαν Κέρσου αλλά και η ταινία του Βόλφγκανγκ Μέρνπεργκερ «Die beste feinde» «Ο καλύτερος εχθρός μου», παραγωγής 2011. Από αριστερά, οι Γκέοργκ Φρίντριχ, Μόριτς Μπλάιμπντρεντ, Ούντο Σάμελ και Μάρθα Κέλερ σε σκηνή από την ταινία

βλίο του *Ο Χίτλερ, οι Γερμανοί και η «τελική λύση»* (εκδόσεις Πατάκη), αισθάνεται την ανάγκη να απαντήσει σε αυτά τα ερωτήματα. Παράλληλα κάνει μια ανασκόπηση της ζωής του, βλέπει αυτοκριτικά τις ως σήμερα μελέτες του, συγκρούεται με άλλους ιστορικούς και καταθέτει νέες απόψεις.

Η ιστορία της ναζιστικής Γερμανίας όχι μόνο δεν έχει γραφεί οριστικά, αλλά συνεχώς προστίθενται νέα δεδομένα στην αποτίμησή της. Τα χρόνια που πέρασαν από τις ναζιστικές ωμοσπίτες δεν είναι τόσο πολλά και τόσο οι εβραίοι όσο και οι μη εβραίοι ιστορικοί δεν κατάφεραν να απεμπλακούν από την ηθική αντίληψη της Ιστορίας και να δουν τα γεγονότα με μια «χειρουργική» ματιά.

Η ρθε η ώρα, λέει ο

Κέρσου, να αντιμετωπίσουμε τη ναζιστική εποχή ως «κανονικό» κομμάτι της Ιστορίας και να το προσεγγίσουμε με «κανονικές» ιστορικές μεθόδους, όπως, για παράδειγμα, θα ανέλυε κάποιος τη Γαλλική Επανάσταση ή τη Μεταρρύθμιση. Κάτι τέτοιο θα σήμαινε ψυχρή λογική, χωρίς συναισθηματισμούς.

Οι πρώτες κόντρες για το πώς η Ιστορία αντιμετωπίζει τον ναζισμό έχει τις ρίζες της στη δεκαετία του '70. Μετά τη δίκη του βασανιστή Αϊχμαν, που έγινε στο Ισραήλ και την οποία παρακολούθησε η φιλόσοφος Χάνα Αρεντ, ξεσκόπησε θυέλλα διαφωνιών για το βιβλίο της *Η κοινοτοπία του κακού*, όπου έδινε για τον βασανιστή το στίγμα του καλόκαρδου ανθρώπου που ακολουθεί την τάση της εποχής. Πολύ αργότερα ο Ντάνιελ Γκόλντχαγκεν στα βιβλία του υποστήριξε ότι όλοι οι Γερμανοί με τον έναν ή τον άλλον τρόπο συμμετείχαν στις ναζιστικές βιαιότητες ή τις δικαιολογούσαν συνειδητά.

των δομών της ναζιστικής εξουσίας. Οι μισοί υποστήριζαν ότι ο Χίτλερ είχε απόλυτη κυριαρχία σε όλα τα μείζονα θέματα καθοδηγώντας τις βιαιότητες και οι υπόλοιποι ότι υπήρχε ένα «πολυκρατικό σύστημα διακυβέρνησης», όπου οι γραφειοκρατικοί θεσμοί καθοδηγούσαν τα ναζιστικά πογκρόμ με την αψ' υψηλού ευλογία του δικτάτορα.

Ο Ιαν Κέρσου ύστερα από χρόνια ερευνών, ειδικότερα στο κρατίδιο της Βαυαρίας, συνδύασε και τις δύο απόψεις και κατέληξε στη θεωρία της «χαρισματικής κυριαρχίας» του Χίτλερ. Σύμφωνα με αυτήν ο Χίτλερ «όσο αποκρουστικό κι αν ακούγεται, διέθετε ένα συγκροτημένο μυαλό που δούλευε με συνέπεια». Ήταν ταυτόχρονα και ιδεολόγος και προπαγανδιστής, και κατάφερε να μεταδίδει στις μάζες το «εργάσθαι υπέρ του Φύρερ», δημιουργώντας έτσι μια ριζοσπαστική δυναμική που εκδηλώθηκε ως βούληση υπολοίπων του δικού του οράματος.

Ένα τελικό ζήτημα που απασχολεί τον Κέρσου είναι κατά πόσον ο ναζισμός κατέχει μια ιστορική μοναδικότητα ή είναι ένα ανάλογο του Πολ Ποτ και του σταλινισμού. Όπως λέει, το ζήτημα των γενοκτονιών απαιτούσε μια νέου τύπου ιδεολογία, η οποία απολυταρχικά αξίωνε να καθοριστεί το ποιος θα έπρεπε να δικαιοσύνη να κατοικεί στο ισόγειο του οικοδομήματος μιας αμφιλεγόμενης επερχόμενης ουτοπίας.

Ο Κέρσου γράφει ότι «το να είσαι εβραίος στο κράτος του Χίτλερ, κουλάκος στο κράτος του Στάλιν ή διανοούμενος στο κράτος του Πολ Ποτ ισοδυναμούσε με θανατική ποινή». Σημειώνει όμως ότι «το ναζιστικό κράτος παράγγαγε την πιο απολυταρχική μορφή ιδεολογίας από όλες τις άλλες, ως προς το ότι ο βιολογικός αποκλεισμός των εβραίων υπήρξε πιο φονικά αδιάλλακτος από τον συχνά βάνουσα αυθαίρετο, κοινωνικά ντετερμινιστικό αποκλεισμό του σταλινισμού».

Η συναίνεση των Γερμανών

Το ζήτημα της συναίνεσης ή όχι των Γερμανών στις διώξεις κατά των εβραίων εξακολουθεί να απασχολεί τους ιστορικούς. Ο ψυχολόγος Μίχαελ Μίλερ-Κλαούντιους υποστήριξε ότι οι απλοί Γερμανοί αντιμετώπισαν με «αδιαφορία» τις ναζιστικές ωμοσπίτες κατά των εβραίων απορροφημένοι από την καθημερινότητά τους. Η άποψη αυτή είχε παρασύρει και τον ίδιο τον Κέρσου. Τώρα όμως, βλέποντας αυτοκριτικά τη στάση του, καταλήγει ότι υπήρχε μια ευμεγέθης μειονότητα Γερμανών που υποστήριζε τα άγρια κατασταλτικά μέτρα των ναζιστών και μια μεγάλη πληθυσμιακή μερίδα που έτρεφε υπόγεια αντισιμτική αισθήματα αλλά τρούσε παθητική στάση αναλογιζόμενη και το βάρος της προσωπικής ενοχής τους. Μια άλλη διαμάχη των ιστορικών της Γερμανίας ήταν πάνω στο θέμα